

pességük már korábban erősödne. Egyébként az anyag teljes áttekintésére most igazából negyedik végére jutnak el. Így talán kisebb egységeket is át tudnának látni. Nagyon fontosnak tartom. Könnyebb lenne ezután az érettségi a diáknak is, a tanárnak is. Értékesebb is lenne, szakmailag többet és mélyebben tudna a vizsgázó.

E: Mi a véleménye a kétszintű érettségiről?

B Zs: Ez már eddig is így működött (45 óta), csak nem mondtuk ki, hogy van normál szint és emelt szint, anélkül, hogy az utóbbit elismerték volna felvételinek. Ez az oktatás neuralgikus pontja. Ez az emelt szint tantárgyanként változott. Egy kitűnő érettségi nálunk olyan ötöst tartalmaz, hogy azzal azonnal be lehetne menni az egyetemre. De az egyetemek kimondták, hogy ez nem ér annyit, tessék felvételizni. Ha alap szintet és emelt szintet úgy különböztetünk meg, hogy az emelt szint azonnali belépést jelent az egyetemre, illetve (ahogy én hallottam) bizonyos tantárgyakból választhat a tanuló a két szint közül, akkor lehet, hogy ez beválik. Miután már eltöltöttem harminc évet a pályán, egyértelműen nem merem azt mondani, hogy jó ez vagy rossz. Meg kell próbálni. Elvileg úgy tűnik, hogy jó lenne. A diákokról óriási terhet venne le, ha nem kellene külön felvételizni. De akkor az emelt szintű érettségi presztízse legyen egyetemi felvételi szintű. Le kell fektetni nagyon pontosan, hogy mit követelünk alapszinten és mit emeljen. Az emelt szintet az válassza csak, aki egyetemre akar menni. De ezt nagyon korrekten le kell írni.

E: Ha megmaradna a jelenlegi érettségi rendszer, akkor milyen változtatásokra lenne szükség?

B Zs: Mindenképpen két elnök kellene, egy humán és egy reál. Meg kellene határozni nagyon megbízhatóan a követelményeket. Például az, hogy a szakközépiskolát és a gimnáziumot összemosták az érettségi tételeknél, hibás koncepció. Éppen az említett különbségek miatt. Az érettségi presztízst növelném. Az érettségit – függetlenül attól, hogy emelt vagy nem emelt szintű – elfogadnám felvételi alapul. Ebben a pillanatban kimondanám, hogy négy év múlva, 1999-től az érettségi felvételit is jelent. Mindenki úgy tanulná a felvételi tantárgyait az érettségire, hogy tudná, azzal a teljesítménnyel kerülhet be az egyetemre. Egyre erősebb az a meggyőződés, hogy nem adminisztrálni kell vagy össze-vissza beszélni, hanem egyszer végiggondoltan és korrekten kell cselekedni. Erre nem képes ez az ország. Az egy mértéktartó és jó döntés, hogy öt tantárgyból kötelező érettségizni, azt is jónak tartom, hogy választani lehet. Ott kellene módosítani, hogy például ha valaki földrajz szakra akar menni, akkor ő az érettségén, ha öt kedvenc tantárgya van, akkor választhassa a földrajzot hatodiknak. A cél az, hogy abszolút érvényes legyen az érettségi. Az egyetemnek nem kellene lenéznie a középiskolát; hanem le kellene ülnie vele és megbeszélni, hogy mik azok a közös követelmények, amelyek a gimnáziumnak is megfelelnek és a felvételihez is elegendők.

E: Van erre esély?

B Zs: Abban az országban, ahol a Nemzeti Alaptanterv még mindig nem készült el, nem látok erre esélyt.

E: Köszönöm a beszélgetést.

(Az interjút Fehérvári Anikó készítette)

Bíró Mária egyetemi tanár, ELTE BTK, Régészeti Tanszék

Educatio: Kérem, mutatkozzon be.

Bíró Mária: 49 éves vagyok, és az ELTE BTK-n végeztem történelem-könyvtár és régész szakon. Az ELTE régészeti tanszékén dolgozom 1970 óta. A szakterületem tulajdonképpen a provinciális régészet. A végzés után két évvel doktoráltam ókortörténetből, Pál István professzor úrnál. Nem tudom mennyire ismerős ez a név, a történészeknek biztos sokat mond. Erre én nagyon büszke vagyok. A könyv alakban már megjelent kandidátusi disszertációm nyilvános vitájára is hamarosan sor kerül. Valaha gyakorlótanítón a Radnótiiban voltam. Igazából azt a félévet leszámítva nem tanítottam soha középiskolában. Szerencsétlen véletlen volt, hogy meghalt a tanszéken egy kolléganő, így végzés után az ő helyére kerültem ide az egyetemre. Jelenleg annyi kapcsolatom van a középiskolákkal, hogy most már lassan tizenkét éve létezik a Horváth Mihály tanulmányi verseny. Bíró Ferencné, az Országos Pedagógiai Intézet munkatársa e verseny kitalálója és fő

szervezője. Ez nagyon hasznos és kellemes dolog. Ennek nincs tétje. Tanulmányi verseny, ami az ókorból van meghirdetve, pontosabban Pannóniából, és van egy középkori része is magyar történelemből. Minden évben rengeteg a jelentkező. Elég színvonalas a verseny, én még minden alkalommal nagyon élveztem. A legjobb tíz gyereket szoktuk szóbeli vizsgán is megkérdezni. Volt olyan év, hogy hétszáz jelentkező volt. Először kell egy írásbeli munka, ennek alapján kell kiválasztani tíz gyereket szóbelire, és másik tíz tanulót, akik jutalmat kapnak. A versenyzők közül később nagyon sok gyerek került ide a tanszékhez. Van olyan, akit mi fedeztünk fel első éves gimnazistaként, és most már itt végez nálunk. Ezáltal rendszeres a kapcsolatunk középiskolákkal és középiskolásokkal. Nagyon szívesen csinálom ma is.

E: Hogyan lett érettségi elnök?

B M: Mindig is érdekelték a középiskolák. Az egész úgy kezdődött, hogy a nagyobbik lányom gimnazista lett. Népes baráti köre volt és a gyerekek állandóan arról beszélgettek, hogy mi lesz az érettségim, és mennyire félnék az érettségi elnöktől. Bennem meg felmerült, hogy miért kell ettől félni? Úgy éreztem és ma is úgy érzem, hogy a vizsgáztatás nem a hatalom gyakorlásának az eszköze. Elképzelttem magamat, hogy én bezzeg milyen kellemes és kedves érettségi elnök lennék. Tőlem biztos nem félnének a gyerekek. A véletlen úgy hozta, hogy néhány nappal később megyek az egyetem folyosóján, és a dékán a titkárnője megállít, hogy nem akarok-e érettségi elnök lenni. Megkeresték az egyetemet, hogy nem tudnának-e érettségi elnököket biztosítani. Akkoriban valami borzasztó keveset fizettek ezért, 800 Ft-ot. Ez hat hét évvel ezelőtt volt. És az elnöknek ezért napokat ott kell ülni reggeltől estig az iskolában, és előzetes felkészüléssel is jár. Ha gond van, akkor az érettségi elnöké a felelősség. Végül is is igent mondtam, hisz mint említettem, kedvem is volt hozzá, és izgatott a dolog. Elindultam az első érettségire, és azóta sem bántam meg, hogy elvállaltam. Mái is szívesen csinálom. Egyrészt kikapcsolódást jelent számomra a szakmai munkából, másrészt nagyon szeretem a gyerekeket. Nagyon sokat tanulok. Rengeteg új ismeretet hallok akár magyarból, akár biológiából. Ilyen szempontból is szeretem. Élvezem, hogy valamilyen szinten benne vagyok a középiskolás életben. Sokan kérdezték már tőlem, hogy inkább tanár- vagy inkább diákparti vagyok. Én iskolaparti vagyok. De azt hiszem, hogy az iskolákban sikerem volt, a gyerekek úgy érezték, hogy megnyugtató légkört tudtam teremteni. Nagyon fontos a jó érettségi légkör. A gyerekeknek hosszantartó élmény lesz az érettségi, ez az, ami megmarad a középiskolából. Bár pillanatnyilag az érettséginek nincs igazi tétje. Az érettségim a gyerek saját magának, meg a tanárainak bizonyít. Azon is gondolkoztam, hogy miért ne lehetne az érettségi vizsgákat nyilvánossá tenni, de tudom, hogy ezt a gyerekek nem szeretnék.

Az érettségire szükség van, ezt a gyerekek is érzik, de nincs effektíve kifejezhető haszna az érettséginek. Az érettségi súlya, jelentősége mindenképpen összefügg és kapcsolatban áll a felvételi rendszerrel. Hogy egy érettségi rendszer merre fejlődjön, az annak függvénye, hogy lesz-e felvételi az egyetemeken vagy sem. Ha tényleg megszűnik az egyetemeken a felvételi, akkor megnő az érettségi a súlya.

Vannak ismerőseim, akik Franciaországban élnek, azt mondják, hogy ott mindenki felvesznek felsőfokra, aztán második évre lassan lemorzsolódnak azok, akik nem bírják. Ehhez az egész magyar felsőoktatást kellene megváltoztatni, de ebbe most ne menjünk bele, mert ez elég bonyolult kérdés.

E: Most mi értelme van az érettséginek?

B M: Ez egy olyan ünnepélyes aktus, egy korszak lezárásának az aktusa, ami kell, és szükséges. Ilyenkor a gyerek tényleg azt érzi, hogy felnőtt lett. Ennek meg kell adni a módját, és ennek minden társadalom megadja valahogyan a módját. Másrészt azért is fontos az érettségi, mert egyre több helyen van jelen a vizsga. Például vizsgával lehet csak bizonyos munkahelyekre bejutni. A mi iskolarendszerünkben borzasztóan elharapódzott a tesztek és az írásbeli feleletek alkalmazása, egyre kisebb hangsúlyt kapnak a szóbeli megnyilatkozások. Az érettségim ezt borzasztóan érzem. A gyerekek legtöbbszörnek nincs semmifajta rutinja, nem tudja előadni azt amit tud, csúnya kifejezéssel élve, nem tudja eladni magát. Pedig erre szükség van. Szükség van azoknál, akik továbbtanulnak, de akik nem tanulnak tovább, azoknak is meg kell tudni mutatni a legtöbbet, amit ki tudnak hozni magukból. Erre az érettségi nagyon jó alkalom. Néha látom egy-egy gyereken, hogy olyan sikerélménye van, mintha az érettségi egy színpadi szereplés lenne számára. Az önmegvalósításhoz is hozzá tartozik egy kicsit az érettségi.

A pedagógusok egymás előtt is bizonyítani akarnak. Mindig úgy választottam, hogy mindig más iskolába kerüljek. Ennek nagyon örülök. Gyakorlatilag azzal a tanárral akkor először és utoljára dolgoztam együtt. Nincs igazán rálátásom, de azt észrevettem, hogy egy jól szereplő osztály az osztályfőnöknek is nagyon nagy büszkeség. És az a tanár, akinek sorra jól szerepelnek a diákjai, nagyon büszke. És nagyon kínos, amikor rosszul szerepelnek a gyerekek. A pedagógusoknak is hiányzik a bizonyítási lehetőség, és ezt az érettségi megadja. Az érettségi elnök szerepe, hogy értékelje a tanárok befektetett munkáját. Az érettségi elsősorban a tanár teljesítménye, és csak másodsorban a gyereké. A gyerekek ott produkálnak jól, ahol jó a tanár. Óriási különbségeket láttam az iskolák között, és nem a külterületi-belterületi iskolák között mutatkoznak meg a nagy különbségek. Nagyon fontos, hogy milyen iskolába és milyen tanárhoz kerül a gyerek. A legjobb képességű osztály sem tud jó eredményt produkálni egy rosszabb képességű pedagógussal. Egy jó pedagógus viszont csodákat tud produkálni egy közepes osztállyal is. A jó érettségi igazából tanári teljesítmény.

E: Mi a véleménye az alapvizsga bevezetéséről?

B M: Számítottam erre a kérdésre. Az én véleményem az, hogy én biztos, hogy nem vezetném be az alapvizsgát. Semmi értelme nem lenne az alapvizsgának se a gyerekek se a pedagógusok szempontjából. Mindegyik részére egy újabb stressz, egy újabb izgalom lenne, ami egyébként is megbetegíti a gyereket. Amit én problémának láttam a gyerekeknél, tehát a beszédkézség, a kifejezőképesség, ezt rendszeres osztálybeli feleltetéssel, és odafigyeléssel ki lehet küszöbölni. Ezért teljesen fölösleges lenne a jelenlegi mellé még egy kis érettségit csinálni, merthogy az alapvizsga ez lenne.

Én inkább az érettségit differenciálnám. Csinálnék egy normál érettségit meg egy emelt szintű érettségit, azok részére, akik tovább akarnak tanulni. Lenne egy olyan érettségi, amit azok a gyerekek tennének le, akik nem akarnak továbbtanulni, ez állna történelemből, matematikából, magyarból és egy nyelvből. Az emelt szintű érettségivel mindenképpen két nyelvismerethez ragaszkodnék, és az alaptárgyak mellett még az a tárgy lenne kötelező, ami felé a gyerek tendál, amilyen irányba tovább akar tanulni. Ha humán területre megy, akkor a magyarból is többet lehetne követelni. Olyan rendszert csinálnék, hogy az a gyerek, aki meggondolja magát, és később rájön, hogy mégis tovább akar tanulni, annak legyen lehetősége különbözeti vizsgát tenni. Legyen olyan intézmény, ahol vizsgáztatnak. Ezzel a felvételi is bizonyos értelemben kiváltható lenne. Az érettséginek is nagyobb lenne a súlya. Így nem kényszerítenénk fölösleges dolgokra a gyerekeket.

E: Ön, mint egyetemi tanár, rábízna a középiskolákra a felvételi döntést?

B M: Egy emelt szintű érettségi írásbelijét – ahogy most is működik néhány tárgyból – a felsőoktatási intézmények megkapnák. Így az írásbeli érettségi egyben az írásbeli felvételi is lenne. Ez egy nehéz kérdés, mert nyilván vannak olyan szakok, amelyek presztizskérdést csinálnak ebből, és nem fogadnák el a középiskolák értékelését. De egy csomó olyan szak is van, ahova már ma is simán be lehet jutni felvételi nélkül. Ezek az intézmények talán realisabb képet kapnának a gyerekekről egy emelt szintű érettségi esetén. Természetesen az írásbelit – amint a jelenlegi gyakorlatban történik – értékeli a középiskola és saját elvárásainak megfelelően az egyetem, a szóbeli színvonala tovább emelhető lenne az emelt szintű érettségivel. Nem váltaná ki a felvételit az érettségi, például a régészeti esetén. De ha egy rendszer rugalmas, akkor ezek a problémák kiszűrhetők. A jövő útja mindenképpen az emelt szintű érettségi lesz, és az, hogy mindenki bekerüljön az egyetemre, aki akar. Egy-két félév után kiderül, hogy bírja-e. De a lehetőséget mindenkinek meg kell adni. Azokat pedig, akik nem akarnak továbbtanulni, talán nem kellene emelt szintű érettségivel kínozni.

Pontos, hogy később a vizsga pótolható legyen. Például itt van a Rigó utcai nyelvvizsga. Addig nagyon érettségi párti voltam, amíg nem voltam nyelvi érettségiken. Most azt mondom, hogy ha már az érettségi előtt valaki nyelvvizsgát tesz, azt ismerjék el és ne kelljen még érettségiznie is. Bár a Rigó utcai nyelvvizsgák értéke komoly, de az ottani követelményrendszer nem igazodik ehhez a korosztályhoz, az életkori sajátosságokhoz. Beszéltem például gyerekekkel, akik azt mondták, hogy nem tudtam magyarul sem, hogy mit jelent, amit kérdeztek, nem hogy idegen nyelven. A középiskolák egy részében jól felkészült nyelvtanárok vannak. Miért nem lehet nyelvi oktatási centrumokat csinálni ezekből az iskolákból? Egy-egy középiskolát ki kellene jelölni erre a feladatra, például kéttannyelvű iskolákat. Így például az is megoldható lenne, hogy egy gyerek, aki normál érettségit tett, de később meggondolja magát és egyetemre akar menni, akkor elmehet

egy ilyen vizsgaközpontba és letesz még egy nyelvvizsgát. A színvonal egy ilyen centralizációnál garantált lenne. Bár nyilván a Rigó utca nem akarja elveszíteni a monopóliumát ezen a területen.

E: Mi kell ahhoz, hogy valakiből érettségi elnök legyen?

B M: A kezdetek kezdetére őszintén szólva nem emlékszem. Azt tudom, hogy az évek során háromszor kellett tudományos önéletrajzot beadnom. Gondolom, hogy először az egyetem ajánlása kellett hozzá, egy dékáni javaslat. Amikor először bekerültem ebbe a dologba, akkor ezt a dékáni titkárság intézte, ők terjesztették elő a kérelmemet. Utána jött vissza egy levél a pontos adataimat kérve. Úgy tudom, hogy jelenleg a Fővárosi Önkormányzathoz tartozik az érettségi elnökök kiválasztása. Tehát pontosan nem tudom, hogy most hogyan kerültem bele. Ebben az évben vagy négyszer kaptam különböző helyről leveleket, például a minisztériumból egy államtitkári, és egy osztályvezetői felkérést, hogy akarok-e ismét érettségi elnök lenni. Tehát egy tudományos életrajz kellett hozzá, milyen szakterületet képviselek, más nem.

E: Hogyan dől el, hogy melyik iskolába kerül?

B M: Nem tudom.

E: Kérheti, hogy hová szeretne menni?

B M: Az idei felkérésben szerepelt a kérdés, hogy van-e előre megbeszélte hely, ahová menni szeretnék. Így biztos, hogy lehetőség lenne arra, hogy előre kiválasszam, hová akarok menni. Például ahol tavaly voltam, ott megkérdezték tőlem, hogy milyen benyomásaim voltak az iskoláról, és eljönnek-e még egyszer.

E: Mikor derül ki, hogy ki hol érettségiztet?

B M: Elég későn. Idén is érettségiztetek, de még nem tudom, hogy hol. Az írásbeli érettségik időpontja körül szoktam papírt kapni arról, hogy hová megyek szóbeliztetni. Nagyon későn jön a papír. Tavaly is az írásbeli érettségi előtt két-három nappal kaptam a papírt.

Én csak Budapesten érettségiztetek. Lehet kérni területileg, hogy hová akarok menni. Ezenkívül az is választható, hogy gimnáziumba vagy szakközépiskolába akar-e menni az ember. Én mindig csak gimnáziumban voltam.

E: Miért csak gimnáziumban?

B M: Mert gimnáziumba jártam én is, és ennek ismerem a légkörét. Csúnya dolog ugyan, de nagyon szeretem a szakterületemet, mármint a történelmet, ezért szép feleleteket szeretnék hallani. Tudom, hogy a szakközépiskolai történelem tankönyv sokkal jobb, mint a gimnáziumi, de a gimnazisták mégis magasabb szinten, több órában tanulják a történelmet. Persze tudok olyan szakközépiskolát is – pontosan a Horváth Mihály tanulmányi verseny kapcsán –, ahonnan messze a legjobb dolgozatok kerültek ki. Vannak szakközépiskolák, ahol nagyon nagy súlyt helyeznek a történelemoktatásra, és vannak nagyon jól felkészült gyerekek. De nem ez az általános.

E: És van arra idő, hogy valamit megtudjon előre az adott iskoláról?

B M: Igen, erre mindig törekszem. Anélkül nem megyek el érettségiztetni. Először is megkérdezem a gyerekeimet, hogy mit hallottak arról az iskoláról. Ez az egyik legmegbízhatóbb információ, hogy mit mondanak a gyerekek. A következő, hogy amikor elkészülnek az írásbeli dolgozatok, utána az osztályfőnök vagy az igazgató mindig felhív telefonon. Minden osztályfőnök meg akar ismerkedni az érettségi elnökkel. Tudni akarja, hogy milyen ember és hogy mit mondjon róla a gyerekeknek. Mindenki el akarja magyarázni az osztályát. Minden pedagógus félti az osztályát. Tehát az osztályfőnökök általában bemutatják az osztályukat. Volt olyan eset, hogy öt-hatoldalas leírást kaptam az osztályról, hogy például ki az a gyerek, akire figyelni kell. Például ennél a gyereknél családi problémák vannak, a másik eléggé érzékeny, ez a gyerek biztos sírógörcsöt fog kapni. Mindig előkészítenek arra, hogy kik azok a gyerekek, akikkel probléma lehet. Ugyanakkor a kiemelkedően jó gyerekeket is fel szokták sorolni, hogy ki milyen irányba adta be a továbbtanulási jelentkezési lapját. Azt is el szokták mesélni, hogy ha rossz kapcsolata van az osztálynak egy szaktanárral. Például volt egy olyan osztály, ahol minden évben más tanította őket, az utolsó tanárral pedig már végképp nem tudtak megbarátkozni. Furcsa, hogy ezek az ellentétek az érettségien aztán soha nem jöttek ki. Az érettséginek van egy olyan ünnepélyes jellege, amikor a tanár és a diák ugyanazért a célért igyekeznek.

E: Az iskolákról mit lehet előre tudni?

B M: Az iskoláról csak annyit szoktak elmondani, hogy milyen osztályok fognak érettségizni, és azt mesélik el, hogy ezek gyengébb vagy ez erősebb osztályok. Azt már én szoktam megkérdezni, hogy az osztály felvételiztetett vagy általános iskolai bizonyítvány alapján kiválogatott gyerekekből áll-e. Ez számomra mindig alapvető információt jelent. Tudniillik a felvételiztető iskoláknak a gyerekei sokkal jobbak. Azok az osztályok, akiket az általános iskolai bizonyítvány alapján vettek fel, sokkal gyengébbek. A katasztrofálisan gyenge osztályok mindig ilyen gyerekekből állnak. Az általános iskolai jegyek abszolút nem fedik a gyerekek ismeretét, tudását.

Ez az adat ahhoz kell, hogy tudjam, hogy az adott osztálynál mire számíthatok. Van olyan iskola, amelyik bizonyos osztályokat felvételiztet, másokat pedig nem.

Az érettségi előtt nem szoktam beszélgetni sem a gyerekekkel sem a tanárokkal. Ezt nagyon fontosnak tartom. Annyi történik, hogy megkapom az érettségi dolgozatokat, azokat átnézem, és az érettségi megkezdése előtt fél órával a tantestületi értekezleten elmondom az írásbelikkel kapcsolatos véleményemet.

E: A dolgozatokban mire szokott különösen odafigyelni?

B M: Nincs időm minden tantárgyból minden dolgozatot végignézni. Igazából a magyar dolgozatok érdekelnek, azokat mindig elolvasom. A nyelvi dolgozatokat is megnézem annál a nyelvnél, amihez én is értek.

Az angolt és a németet ismerem, a franciát nem, de ebből szoktam segítséget kérni ismerősöktől. Megkapom a kérdéseket is, és lefordítatom az ismerősökkel. De általában kevés a nyelvi dolgozat a középfokú nyelvvizsgák miatt. A matematikát csak átnézem. Ebből képet kap az ember a gyerekekről, de a pedagógusokról is. A javítási stílusukról, a követelményrendszerükről, arról, hogy mit tartanak fontosnak.

E: Illik rosszat is mondani az elnöknek?

B M: Volt egy ilyen alkalom is, de mellényúltam. Egy nyelvi dolgozatnál az egyik tanár következetesen kijavított valamit, a másik csoportnál pedig benne maradt a hiba, ott nem számított hibának. Megkérdeztem, hogy miért volt ez. Ráadásul megkaptam a gyerekek osztályzatait is. Tehát láttam, hogy egy kitűnő tanulónál benne maradt javítatlanul a hiba, egy másik tanulónál viszont számított. Aztán kiderült, hogy egészen más csoportokról volt szó, egész más tanárokkal. Nem egyeztették a tanárok a javítási szempontjait. Az egyik tanár egy bizonyos mondat fordítását soha nem fogadta el, a másik tanár viszont elfogadta. Ez mindenütt előfordul.

E: Érettségi közben minden tantárgyra figyel vagy csak a sajátjára?

B M: Mindenre figyelek. Nagyon jó humán érettségi elnöknek lenni, mert ezek a feleletek vannak többségben. Van egy pár nyelvi vizsga is és érdekesek szoktak lenni a földrajz vizsgák is. Volt olyan, hogy rajzból és énekből is érettségiztek gyerekek.

A feleletek közben minden gyerekhez írok egy jegyet. Szinte minden alkalommal a szaktanár és az igazgató is ír egy-egy jegyet. Ezt a három jegyet összesítjük a végén, ennek alapján értékelünk. Ha jó pedagógusok kerülnek össze, akkor nem szokott nagy különbség lenni a jegyek között. Ha az én véleményem mégis nagyon erősen eltér, akkor én csak a történelem, a saját szakom jegyéhez szoktam ragaszkodni. Úgy érzem, hogy csak ez a becsületes, semmi jogom nincs más tantárgyak felülbírálásához. A tanárral szemben ez nem lenne fair. Általában az osztályozás nem is volt sehol probléma.

E: Buktatott meg valakit az érettségien?

B M: Igen, sajnos többször is előfordult. Magyarból például, a gyerek helyesírása miatt. Nagyon sajnáltam, de muszáj volt. Kérdés, hogy ha négy éven keresztül nem tudott megtanulni helyesen írni, akkor a pótvizsgáig meg tud-e tanulni. Ezeket a gyerekeket korábban kellene felkészíteni a vizsgára.

Minden iskolában az a jellemző, hogy a tanárok a gyerekek négy évi teljesítményét mérik és értékelik. Tipikus, hogy egy hármas vagy egy kettes tanuló nagyon szépen megtanulja az érettségire az anyagot, gyönyörűen felel, és mégsem adják meg az ötöt. Többször szóvá tettem ezt, de a pedagógusok mindig mondtak valamilyen érvet, hogy ez miért nem lenne jó. Fordítva is igaz ez, bár ha egy kitűnő tanuló tragikusan rosszul felel, akkor nem lehet mit csinálni. Ha nem annyira tragikus, akkor inkább hármast

adnak, mint kettest. Nagyon nem akarják lerontani, ha szegénynek pechje volt. Elképzelhető, hogy végig kitűnő volt, egy csomó tételt megtanult, de kihúz egy olyat, amivel nem tud mit kezdeni, hát ez a pech. A túlzott szigorúságot én is igazságtalannak érzem ebben az esetben. De amikor tényleg nincs ennek a dolognak semmi tétje, és látszik a gyereken, hogy örül, hogy jól felelt, akkor a rosszabb tanulóknak is meg lehetne adni a jobb jegyet.

E: Beleszól-e a feleletekbe?

B M: Hogy beleszólok-e és mit szólok bele a gyerekek feleletébe, az a saját magammal kötött megálapodásom. Mindenkitől lehet olyat kérdezni, amit nem tud. Nincs olyan szint, amire ez nem lenne igaz. Nem ismerem pontosan azt az anyagot, amit átvett velük a szaktanár, nem tudom, hogy mit hogy tanított. Azt viszont tudom, hogy a gyereket zavarja, ha egy idegen embert kérdez. A gyerekek amúgy is túlságosan izgatottak, reszketnek stb. Emiatt én két esetben szoktam csak kérdezni. Az egyik esetben, ha látom, hogy nagyon jól tudja a gyerek. És mindig vannak olyanok – általában a fiúk –, akiknek az érettségi egy fellépési alkalom. Ők az osztály legjobbjai, és ők produkálni akarnak. Ilyenkor lehet érezni, hogy a gyerek büszke arra, hogy őt még az érettségi elnök is elkezdni kérdezni és faggatni. A másik eset, amikor a gyerek nagyon gyengén produkál, nem tud semmit, és látom, hogy már nagyon fél a szaktanártól.

E: Mennyire ismeri a gimnáziumban tantított anyagot?

B M: Mi az egyetemen az első és második anyagából szoktunk felvételiztetni történelemből. Tehát ezt ismerem. Az írásbeli felvételik értékelésében én is részt veszek. A többi tantárgyból a gyerekeimen keresztül tudom, hogy mit tanulnak és miből. Igazából például az az anyag, amit történelemből követelnek az érettségien, az egyetem felől nézve egyáltalán nem sok. Vannak korszakok, amik teljesen kimaradnak, szóval nagyon kevés az anyag.

Érdekes, hogy a B és C kérdésekből mindig kiderül, hogy a történelem tanár mi iránt érdeklődik. A tanároknak saját joguk, hogy összeállítsák a B és C kérdéseket. Volt olyan, hogy csak statisztikai vagy gazdaságtörténeti kérdések voltak, máshol művészettörténeti kérdések.

E: Az iskolák között vannak-e különbségek?

B M: Különbség van az iskolák között, a tanárok között, és az osztályok között is. Minden iskolában lehetnek olyan osztálytípusok, ahol más tanárai gárda van. Például van olyan iskola, hogy csak az egyik osztály kapja mindig a legjobb tanárokat. Az Eötvös volt az egyik legjobb iskola, ahol eddig érettségiztettem. Érettségiztettem olyan gimnáziumban is, ahol az érettségi eredményei nagyon rosszak lettek a gyerekanyag miatt, viszont fanasztikus tanárok voltak. Olyan remek pedagógusok voltak, hogy ezekből a gyerekekből is megpróbálták kihozni a legjobbat. Ebben az iskolában történt, hogy a gyerekek francia nyelvből érettségiztek, és volt egy olyan kérdés, hogy franciául mesélj Párizsról és Budapestről. A gyerek Párizsról mindent elmondott (soha nem járt Párizsban), Budapestről pedig egyszerűen nem tudott semmit (budapesti gyerek volt). 18 éves létére nem tudta, hogy hol a Hősök tere, hogy milyen múzeumok vannak ott. Nem akartam elhinni. Aztán később, ahogy a tanáraival beszélgettem, kiderült, hogy a szüleinem vitték sehová, amit az iskola beletömött az benne maradt, más nem. Olyan iskolám azonban még nem volt, ahol se a gyerekek se a tanárok ne lettek volna jók.

E: Ugyanígy értékeli azokat a gyerekeket is, akiket az egyetemen felvételiztet?

B M: Én csak az írásbeliket javítom, amik anonimek. Az írásbeli egyrészt egy tesztből áll, ahol feketén fehérén lehet pontozni. Maximálisan jó indulatúak vagyunk a javításkor, de sokkal szigorúbbak, mint az érettségien. Ilyen nagyarányú jelentkezés mellett nagyon nagy súlya van az írásbelinek.

E: És ha megvalósul a kétszintű érettségi?

B M: Szerintem a középiskolában sem fogja egyetlen pedagógus sem megengedni azt, hogy egy kevésbé jó feleletre jó jegyet adjon, mert el fog gondolkozni azon, hogy fogja a gyerek megállni a helyét az egyetemen. Akkor komolyabb mércét fog jelenteni az érettségi.

E: Ha az érettségien kiderül valakiről, hogy történelemből fog felvételizni, akkor más szemmel nézi?

B M: Természetesen igen. Lehet, hogy megállapítom, hogy teljesen reménytelen, de az értékelésben ez nem jelenik meg. Ez nem csak a saját tantárgyaimnál van így. Azt tapasztalom, hogy a gyerekek nem tudják

reálisan felmérni, hogy milyenek az egyetemi felvételi követelmények. Például láttam magyarból is olyan gyereket, aki a jogi karra jelentkezett, de tudtam, hogy úgysem fogják felvenni. A pedagógusok is tisztán látják ezt, de a gyerek nem hisz nekik. És ami még rosszabb: egy gyengébb osztályban az osztály legjobbjja biztos abban, hogy őt fel fogják venni. A többiekhez képest tényleg jó, de egy felvételi követelményrendszerben nem fog megfelelni, de ezt ő nem látja és nem lehet meggyőzni róla. Ezzel ténylegesen csak a felvételin szembesül.

Sokszor látom, amikor az írásbeli felvételin felügyelek, hogy a gyerekek megkapják a tesztet, és látom a megdöbbenést az arcokon. Erre nem számítnak.

Nagyon sok középiskolában láttam, hogy a gyerekek nem tudják felmérni a felvételi követelményeket. Igazán azért csalódnak, mert nem tudják, hogy milyen a felvételi követelményszintje. Ezen a pedagógusok sem tudnak változtatni, mert a gyerekek az osztályközösséghez mérik magukat. Nekem ezért is tetszik ez a Horváth Mihály tanulmányi verseny, mert a gyerekek itt szembesülhetnek ezzel. Látják, hogy egy másik iskolából jött gyerek mit tud.

És még egy dolog van, amit látok és amivel a pedagógusok sem számolnak eléggé. Sajnos nagyon korán el kell döntenie a gyerekeknek, hogy hol akar továbbtanulni. Annak a gyerekeknek, aki csak harmadik közepén dönti el, hogy ide akar jönni (mármint a régész szakra) szinte semmi esélye sincs. Igazából annak van esélye, aki legalább már másodikban tudja, hogy hová akar menni. A gyerekek nem hiszik el, hogy milyen óriási különbség van az egyetemi felvételi és az érettségi követelményei között.

E: Köszönöm a beszélgetést.

(Az interjút Fehérvári Anikó készítette)

Boros László nemzetközi és tudományos dékánhelyettes, ELTE Állam- és Jogtudományi Kar

Educatio: Kérem, mutatkozzon be.

Boros László: 45 éves vagyok, 1974-ben végeztem a karon, azóta – óraadóként, vagy egyetemi státusú tanárként – folyamatosan részt veszek a jogi kari oktatásban. Különböző tárgyakat tanítottam (jogelmélet, politológia, filozófia, általános és szakszociológia), oktatóként elsősorban az 1988-tól működő Jogszociológia Tanszékhez kötődöm, amelynek 1994 októbere óta tanszékvezetője vagyok.

E: Mióta felvételiztet?

B L: Hallgató korom óta felvételiztetek, 1971-ben Stúdium Generálás hallgatóként már felügyeltem írásbelin, és 1972-ben vettem részt, még ugyancsak hallgatóként, szóbeli bizottságban. Utána fiatal oktatóként mindent csináltam, voltam teremfelelős, javítottam írásbeli dolgozatokat, voltam fiatal oktatóként szóbeliztető bizottsági tag, nagyon sokféle bizottsági elnökkel dolgoztam. Akkoriban ez még úgy működött a jogi karon, hogy egy-egy tapasztaltabb oktató mellé fiatal oktatók voltak beosztva, és a hallgató volt a harmadik tag. Ez később úgy alakult át, hogy a fiatal oktatók helyére középiskolás irodalomtanárok léptek. Az elnökök egyetemi tanárok, docensek, kivételképpen adjunktusok, és irodalomtanárok, továbbá egy-egy FEB-es hallgató alkotja a szóbeliztető bizottságot. Ez a váltás a nyolcvanas évek közepe táján került bevezetésre. Akkoriban én magam nem a nappaliskolák, hanem mint másodállásban kari oktató az estisek felvételiztetésében vettem részt. Az egészen különálló dolog volt, ott két oktatóból álló bizottságok szóbeliztettek.

E: Mi volt az oka a középiskolai tanárok bevonásának?

B L: Mindenekelőtt a középiskolák tananyag meglehetősen sűrű változtatása, amit a történelem esetében könnyebb követni a jogi kari oktatók túlnyomó többségének, de az irodalom esetében ez nehéz. A túlnyomó többséget azért hangsúlyoznám, mert ez rögtön egy problémát is jelez. Mivel nálunk a felvételi előkészítés elsősorban történelemből folyik, ebben a tárgyban a bizottságban ülő FEB-es hallgató a leginkább kome-